

**WIL MICHELS &
INEKE HUYSKENS**

red-ia

**INSPIRATIEBOEK VOOR
CREATIEF DENKEN**

Playlist

1	Creatief denken	> 11
2	Creativiteit in organisaties	> 29
3	Creatieve branding	> 45
4	Creatieve sessie	> 83
5	Startfase	> 93
6	Divergeren	> 101
7	Convergeren	> 129
8	Concepten beoordelen	> 137
	Bonus: Fun & Play	> 149
	Praktijkcase	> 157
	Extra: Creatief Merkdokument®	> 161
	Bronnen ter inspiratie	> 171

Short tracks

In **1** ervaar je hoe sterk we in patronen waarnemen en denken en maak je kennis met de kracht van creativiteit • **2** besteedt aandacht aan creativiteit in organisaties. Kansdenken en het zoeken naar de balans tussen focussen en ruimte bieden, komen aan bod • In **3** leer je op een andere manier te kijken naar een merk. Met als eindresultaat een uniek merkdokument • **4** focust op de aandachtspunten bij een creatieve sessie. Centraal staat hoe je maximale inspiratie en rendement uit een creatieve sessie haalt • **5** besteedt aandacht aan een belangrijk onderdeel van elke creatieve sessie: de startfase. Hierin probeer je te achterhalen wat de werkelijke vraag en uitdaging is • In **6** leer je hoe je moet divergeren, hoe je een veelheid aan ideeën kunt bedenken. Diverse creatieve technieken passeren de revue. Je komt vooral meer te weten over eenvoudig toe te passen technieken • In **7** ga je vervolgens convergeren. Dat is meer dan selecteren. Je bent aan het combineren, versterken en promoveren van de ideeën • **8** toont je hoe je concepten uitwerkt en omzet in concrete acties • Om los te komen van vaste patronen en om creatief te denken, stap je binnen in het bonusgedeelte: **Fun & Play** • Dan een **Praktijkcase** om je te laten zien hoe je in de praktijk te werk kunt gaan • In het extra gedeelte stel je het **Creatief Merkdokument**[®] op. • Ten slotte wat **Bronnen ter inspiratie** uit de vakliteratuur en het internet

[1.1] Openstaan voor creativiteit **[1.2]** Ons veelzijdige, beperkte brein **[1.3]** Creativiteit is combineren
[1.4] Denken in patronen **[1.5]** Polair en kritisch denken **[1.6]** Creatief worden en zijn
[1.7] Creativiteit en inspiratie

1 Creatief denken

In **1** gaan we eerst het begrip creativiteit verkennen. Vanuit de theorie over creativiteit word je meegenomen op een ontdekkings- tocht door het brein. Hoe werkt je brein? Waarom denk je in patronen? En hoe kun je die doorbreken? Vervolgens krijg je praktische tips om je creativiteit te verbeteren.

1.1 Openstaan voor creativiteit

Creativiteit begint met een gevoel van onrust. Een wens, een droom, een beeld en een verlangen naar verandering. De behoefte het anders te doen, beter, om iets nieuws te maken. Een creatieve houding betekent: openstaan voor nieuwe ideeën, het vanzelfsprekende ter discussie durven te stellen. Gebruikmaken van je omgeving en daar inspiratie uit opdoen. Dat vormt de basis voor creatief denken.

Een creatieve houding helpt je altijd en overal. Albert Einstein zei ooit: *‘Logica brengt je van A naar B, creativiteit brengt je overal!’* Het kan altijd anders. En het is uitdagend om nieuwe oplossingen te zoeken en die – vaak onverwacht! – te vinden.

De vijf grootste misverstanden over creativiteit

- 1 Creativiteit is een gave die slechts aan enkelen is toebedeeld.
- 2 Creativiteit is iets voor kunstenaars en niet voor gewone mensen.
- 3 Creatief denken is niet systematisch of logisch.
- 4 Creativiteit is wachten op inspiratie.
- 5 Creatief denken kun je niet leren.

De creatieve driehoek

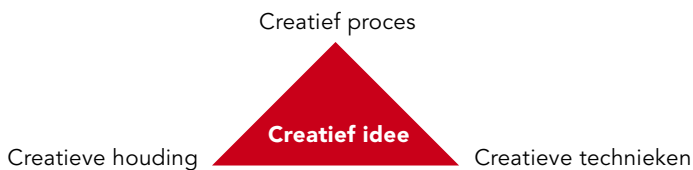
Creativiteit is behalve een houding ook een proces dat speelsheid, verwondering, verbeelding en inspiratie met elkaar combineert. Creativiteit legt verbanden tussen ideeën en laat je anders naar dingen kijken. We zijn van nature allemaal creatief. Ons brein houdt van verbindingen leggen, verkennen, vernieuwen, verschillende ervaringen opdoen en nieuwe uitdagingen aangaan.

Tegelijkertijd zijn we ook gemakzuchtig en hebben we allemaal de neiging oplossingen te zoeken binnen de bestaande en ons bekende kaders. Maar sommige problemen kun je alleen oplossen als je buiten de bestaande patronen denkt. Hoe doe je dat? Hoe ga je buiten kaders om waarvan je vaak zelf niet eens in de gaten hebt dat je ze creëert? Creatieve technieken scheppen – door afstand en verwijdering van het probleem – invalshoeken die je anders naar het probleem laten kijken. Ze bieden daarmee nieuwe mogelijkheden.

Creativiteit is uiteraard veel meer dan het toepassen van wat technieken. Het is ook voelen, je intuïtie gebruiken en kansdenken. Het is een kwestie van dromen, denken, durven, doen en doorgaan. Creatief zijn, vraagt om hard werken, focus en discipline.

Maak missers en lach erom

Zonder er echt naar op zoek te zijn, ontdekte Marie Curie het radium. Columbus vond Amerika toen hij op reis was naar Indië. Dit zijn twee typische voorbeelden van wat we verstaan onder *serendipiteit*: de kunst van de toevallige, associatieve ontdekking. Het blijkt dat wetenschappelijke onderzoeken en andere ontdekkingen helemaal niet zo rechtlijnig en logisch verlopen als we vaak denken. Grote doorbraken zijn juist vaak te danken aan toeval, fouten en afwijkingen op de theorie. Het zijn de ongezochte vondsten die ontstaan door nieuwsgierigheid, openheid en scherpzinnigheid van de vinder. Kom los van de gedachte dat je altijd panklare, uitgekristalliseerde ideeën gereed moet hebben. Neem alles wat in je opkomt serieus, hoe raar het ook lijkt, het kan de basis vormen voor een briljant idee. Mensen die pas met een idee komen wanneer ze het perfecte antwoord hebben, de ultieme oplossing, zetten zichzelf te veel onder druk en remmen hun creativiteit. Durf missers te maken en zie er de humor van in! Humor is een van de belangrijkste creatieve instrumenten wanneer je op zoek bent naar nieuwe ideeën.

Figuur 1.1 De creatieve driehoek

1.2 Ons veelzijdige, beperkte brein

Het menselijk bewustzijn verschilt sterk van dat van andere bewuste schepsels. Katten zijn zich bijvoorbeeld duidelijk bewust van hun omgeving. Maar mensen verschillen met katten in die zin dat zij *zich bewust zijn van het bewust zijn*; ze kunnen nadenken over het nadenken. Bijzonder is ook onze verbeelding. Dat is de capaciteit om je voorbij het 'hier en nu' te verplaatsen. Je kunt je bijvoorbeeld een voorstelling maken van wat je het komend weekend of jaar gaat doen.

Een volwassen brein weegt ongeveer 1,3 kilo. Dat is zo'n twee procent van je lichaamsgewicht. Maar het verbruikt ongeveer twintig procent van je energie. Berichten van het brein reizen naar alle lichaamsdelen met ongeveer tweehonderd meter per seconde. Dat is 720 km per uur!

De eeuwenoude verkenning van het brein

Onze hersenen waren lange tijd onbekend terrein. In de tijd van de farao's kende men aan de hersenen niet veel waarde toe. Bij het balsemen werden ze via de neus verwijderd. Ze waren tenslotte niet nodig voor het hiernamaals. Het hart, daar ging het om! Op zich een logische gedachte omdat het hart merkbaar reageert op emo-

ties als liefde, spanning en angst. Weer later werd gedacht dat de hersenen een koellichaam waren voor het bloed. De Oude Grieken dachten dat de intelligentie in het bloed zat.

Vier toestanden van het brein

Ons brein kent vier toestanden waarin het zich kan bevinden:

β In de *bètastaat* produceert het brein elektrische impulsen van rond de 13 tot 25 toeren per seconde. Dit is de staat van alertheid wanneer je aandacht op de wereld om je heen is gericht. Wanneer docenten studenten vragen om hun aandacht en om zorgvuldig na te denken over wat wordt besproken, dan vragen ze om de *bètastaat*. In deze fase neem je informatie op, denk je kritisch na, maar ben je niet bijzonder creatief.

α De *alfastaat* gaat met zo'n 8 tot 12 toeren per seconde. Dit is de krachtige staat van 'relaxte alertheid' wanneer je aandacht zowel gericht is op de wereld om je heen als je gedachten daarover. Met andere woorden, je bent je bewust van je eigen creatie van ideeën: je hebt specifieke dagdromen die gebaseerd zijn op wat je dan hoort, ziet, ervaart. Dit is de creatieve toestand bij uitstek. In deze fase schrijf je de beste teksten, bedenkt je nieuwe concepten en ben je het meest creatief.

θ De *thètastaat* gaat met ongeveer 4 tot 7 toeren per seconde. Dit noemen we de staat van de diepe dagdroom. Je wordt in beslag genomen door je gemijmer of dromen, beelden van informatie die komen uit het onderbewuste deel van je geest. In *thèta* verlies je jezelf in gedachten waarvan je pas later de zin kunt achterhalen.

δ De *deltastaat* gaat met ongeveer 0,5 tot 3 toeren per seconde. Dit is de droomloze slaap; je bent je er niet bewust van.

Ons beperkte geheugen

In de hersenen bevinden zich vele geheugens. Elk zintuig van de mens heeft zijn eigen geheugen dat informatie gedurende een bepaalde tijd vasthoudt. Daarna gaat een deel van de informatie verder in het kortetermijngeheugen. De hoeveelheid informatie die dit geheugen kan opslaan, is beperkt en bestaat over het algemeen uit slechts zeven onderdelen. Dat kunnen cijfers maar ook andere gegevens zijn. Denk bijvoorbeeld maar aan een zevencijferig bank- of girorekeningnummer.

Deze informatie wordt slechts door herhaling vastgehouden. Als een getal uit twaalf cijfers bestaat, kunnen de meeste mensen het moeilijk onthouden.

Een bepaald deel van de informatie die tot je komt, wordt weer opgeslagen in het langetermijngeheugen. Tijdens dit proces worden er dus continu grote hoeveelheden informatie 'geloosd'. Zo ontstaat voor ieder mens een unieke, persoonlijke databank van informatie en ervaringen. Het lijkt erop dat de mens in staat is per dag ongeveer vier cd-rom's aan informatie op te slaan.

1.3 Creativiteit is combineren

Al jaren doen wetenschappers onderzoek naar de functies van onze hersenhelften. Hierbij meten ze de verschillen in activiteit van de hersenonderdelen. Aangenomen wordt dat hersenhelften elk hun eigen specifieke terrein hebben, maar dat delen van de hersenen elkaars functies kunnen overnemen. Hoewel mensen hun beide hersenhelften gebruiken, is bij vrijwel iedereen één van de twee dominant. In de westerse cultuur is dat meestal de linkerhelft.

De linkerhersenhelft is:

Logisch denkt in termen van: als ... dan ...

Verbaal werkt met woorden

Analytisch deelt het geheel op in delen

Abstract richt zich op concepten en begrippen

Tijdgebonden denkt sterk in verleden, heden en toekomst

Lineair ziet vooral de opeenvolging, de oorzaak en het gevolg

Mensen met een dominante linkerhersenhelft zijn analytisch, methodisch, goed in opeenvolgende opdrachten, voorspelbaar, realistisch, evenwichtig, rationeel en logisch. Echte organisatoren en planners dus.

De rechterhersenhelft is:

denkt in beeldspraak en gelijkenissen **Metaforisch**

werkt met beelden **Visueel**

kan meerdere dingen gelijktijdig **Parallel**

overziet het geheel **Holistisch**

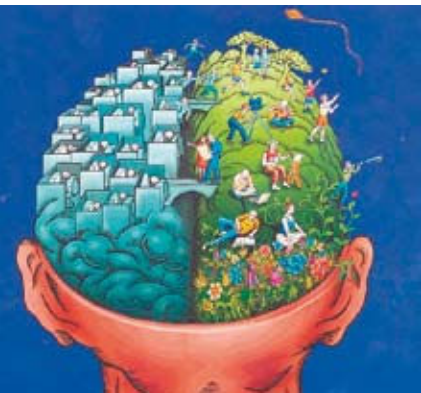
ziet onderdelen in hun verband **Synthetisch**

ziet verleden, heden en toekomst als één **Niet-tijdgebonden**

is sterk in het omgaan met ongeordende informatie **Chaotisch**

Mensen met een dominante rechterhersenhalft zijn creatief, gericht op verandering en afwisseling, ideegericht, experimenteel, verbinding makend, fantasierijk en dromerig. Geboren patroonbrekers dus.

De focus in het onderwijs ligt op onze linkerhalft. Die wordt met name gestimuleerd. De waardering voor deze linkerhersenhalft is al eeuwenlang gepromoot. Werken met de rechterhersenhalft heeft een lagere status, krijgt minder stimulans en het gebruik ervan is daardoor collectief afgezwakt.

Jammer genoeg bereikt creativiteit bij mensen vermoedelijk al rond het vijfde levensjaar een piek. Kinderen verliezen grotendeels hun creativiteit op het moment dat ze naar de basisschool gaan. Daar ligt een tiental jaren de nadruk op cognitief leren (de linkerhersenhalft) waardoor de rechterhersenhalft zich veel minder sterk ontwikkelt.

De samenwerking tussen beide hersenhalften maakt creatief

Chaotische mensen met een dominante rechterhersenhalft beschouwen we vaak als creatievelingen. Maar creatieve mensen beschikken vooral over een goede samenwerking tussen de linker- en rechterhersenhalft. Ze zijn in staat snel te schakelen tussen beide halften. Ze combineren de fantasie uit de rechterhersenhalft met de analyse uit de linkerhalft. De beste – ook creatieve – prestaties lever je als je beide hersenhalften inschakelt.

1.4 Denken in patronen

Veel handelingen die we verrichten, komen voort uit gewoonte. Dat is ook noodzakelijk, want het maakt het leven gemakkelijk. Stel je voor dat je elke ochtend moet nadenken welke handelingen je in welke volgorde moet verrichten als je opstaat. Moet ik me eerst aankleden, douchen, mijn tanden poetsen, mijn tas inpakken, de hond uitlaten, mediteren of eten? Of juist andersom? We hebben bepaalde gewoontes nodig om goed, effectief en efficiënt te kunnen functioneren. Deze gewoontes noemen we ook wel patronen. Bij tachtig procent van wat we doen, denken en han-

delen we in patronen. Voor de overige achttien procent gebruiken we bewust onze ervaringen. Als we het dán niet meer weten, moeten we iets gaan verzinnen. Dan wordt de resterende twee procent aangesproken: het creatief denken.

Patroondenken voert ons langs begane paden

Natuurlijk werkt routine vaak erg efficiënt en effectief. Patronen geven systematiek, houvast en rust. Een beperkte hoeveelheid gegevens volstaat vaak al, je brein kan daarmee aan de slag. Lees onderstaand stukje tekst maar eens. Zie je dat je hersenen met een zeer beperkte input toch een coherent geheel kunnen maken? Maar wanneer nieuwe situaties op ons afkomen, kan patroonmatig denken leiden tot een tunnelvisie waardoor we blind zijn voor de kansen die er liggen. Als we nieuwe oplossingen zoeken, biedt creatief denken meer perspectief.

Lees onderstaande tekst eens hardop

Vlgones een sduite aan ene Elgnese unvirestiet mkaat het neit uit in wlke vlgrodoe de lttrees in een wrood satan, het eigne dat blagnrijek is, is dat de ersete en de ltaatse ltteer op de gdoee palats satan. De rset kann ttaol oiznn zijn maar tcoh kun je het geod leezen. Dit kmot dradoot we neit ltteer voor ltteer arpat lzeen maar wodoren in zjin gheeel.

Weet wat je ziet

Deze afbeelding was onderdeel van een televisie-experiment op de BBC eind jaren tachtig. Wat zie je in het linkerplaatje? Bekijk nu de rechter afbeelding en kijk weer terug.

Op het moment dat je een betekenis toekent aan een beeld ontstaat er automatisch een voor- en achtergrond. Dit patroon wordt dan dominant. Het is daarna bijna onmogelijk het dansende paar niet meer te zien, en volledig andere patronen in de figuur te ontdekken. We denken en leven heel snel in patronen en we kopiëren gedrag van anderen. Dat geldt zowel voor onze waarneming als voor ons gedrag. In die zin is de volgende anekdote erg aardig: